

SƯU TẬP TRANH TUYÊN TRUYỀN - CỔ ĐỘNG THẾ GIỚI ỦNG HỘ VIỆT NAM KHÁNG CHIẾN CHỐNG ĐẾ QUỐC MỸ XÂM LƯỢC

*Trịnh Thị Hồng Thanh**

Trong thời kỳ nhân dân Việt Nam kháng chiến chống đế quốc Mỹ xâm lược (1954 -1975), trên thế giới đã có một hoạt động được nhân dân tiến bộ, yêu chuộng hòa bình và công lý tham gia mạnh mẽ, đó chính là phong trào “*Nhân dân thế giới ủng hộ Việt Nam kháng chiến chống Mỹ xâm lược*”.

Sưu tập tranh tuyên truyền - cổ động thế giới ủng hộ Việt Nam chống đế quốc Mỹ hiện có tại Bảo tàng Lịch sử Quốc gia là một sưu tập khá phong phú về số lượng và nội dung, với 117 tranh của 18 quốc gia như: Pháp, Anh, Phần Lan, Đan Mạch, Liên Xô, Mỹ, Thụy Điển... là những nước đã có nhiều sự giúp đỡ, ủng hộ đối với nhân dân Việt Nam trong cuộc kháng chiến chống đế quốc Mỹ. Những bức tranh trong sưu tập đều được sưu tầm từ nhiều nguồn khác nhau. Có tác phẩm do Ủy ban Bảo vệ Hòa bình Thế giới hoặc các đoàn khách quốc tế đến thăm quan Bảo tàng tặng. Có nhiều bức do phái đoàn Chính phủ nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa họp tại Hội nghị Paris thu thập từ phong trào hòa bình của nhân dân Pháp ủng hộ Việt Nam, hay của các đoàn của Ban công tác quốc tế Trung ương Đảng, Vụ Tuyên truyền Ban Tuyên giáo Trung ương đi công tác nước ngoài trao tặng... Những bức tranh thuộc sưu tập do đặc thù là tuyên truyền - cổ động nên hầu hết không có tên tác giả, phần lớn chỉ ghi tên tranh của tổ chức và quốc gia phát hành, có những bức được in tới hàng trăm ngàn bản.

Mỗi một họa sĩ của mỗi quốc gia, bằng ngôn ngữ nghệ thuật của loại hình tranh tuyên truyền - cổ động đã đem đến cho người xem những cảm xúc, những tình cảm khác nhau nhưng tựu chung đều có một suy nghĩ đó là phản đối chiến tranh, yêu hòa bình. Chính vì lẽ đó, tranh tuyên truyền cổ động nói chung, của nhân dân thế giới ủng hộ Việt Nam chống Mỹ cứu nước nói riêng hiện đang lưu giữ tại Bảo tàng là một sưu tập khá đồ sộ, đặc biệt gây được sự quan tâm của các nhà nghiên cứu trong và ngoài nước.

* ThS. Phòng Quản lý hiện vật, Bảo tàng Lịch sử Quốc gia

Có thể nói, tranh tuyên truyền của các họa sĩ nước ngoài có phong cách và bút pháp khá đa dạng, nội dung phản ánh mọi khía cạnh của chiến tranh, quan tâm tới mọi tầng lớp, lứa tuổi, họ vừa là nạn nhân, vừa là chủ thể dựng xây tượng đài vệ quốc. Bằng những nét vẽ, bố cục hình ảnh, màu sắc phong phú, các tác giả với tài năng của mình đã truyền tải được những tình cảm và thông điệp của mình tới nhân dân yêu chuộng hoà bình và những thông điệp về sự tàn khốc của chiến tranh phi nghĩa, về tội ác của kẻ thù xâm lược, về sự quật khởi của dân tộc Việt Nam trong cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước, nhân dân Việt Nam nhất định thắng và kẻ thù xâm lược nhất định sẽ thất bại. Nội dung của mỗi tranh cổ động đều hướng vào mục đích: “phản đối Mỹ xâm lược Việt Nam, Mỹ chấm dứt chiến tranh tại Việt Nam, Mỹ rút khỏi Việt Nam, trả lại hoà bình cho dân tộc Việt Nam”. Ví dụ: “*Tranh cổ động*” của Hungari tuyên truyền về phong trào nhân dân miền Nam phá ấp chiến lược của Mỹ - Diệm được tác giả thể hiện bằng những nét vẽ nghệ thuật, khoáng đạt và ấn tượng. Thông qua hình tượng làng quê miền Nam Việt Nam với những cây dừa đặc trưng và đôi bàn tay chắc khỏe đang nắm chặt chiếc cột quần dây thép gai để nhổ tung lên, bức tranh đã thể hiện tinh thần quật khởi của nhân dân miền Nam đang chiến đấu kiên cường phá tan sự kìm kẹp, áp bức của kẻ thù. Một ví dụ khác, đó là *Tranh cổ động* “*Dân tộc quyết giành tự do không thể thất bại!*” của họa sĩ E. Arxrunhian (Liên Xô). Tranh thể hiện hình ảnh một người phụ nữ Việt Nam trong tư thế đứng hiên ngang đối mặt với kẻ thù thông qua mảng màu tím sẫm, bàn tay chị nắm chắc khẩu súng chống xuống đất, vũng chãi che chở cho đứa con đang đu sau lưng. Đối lập với mảng màu tối phía trước, phía sau lưng chị là mảng nền màu trắng tinh khiết với những vầng sáng tròn đỏ của mặt trời đang tỏa chiếu ánh sáng cho bé con của chị. Bức tranh cổ động này là thông điệp mạnh mẽ về ý chí của người phụ nữ Việt Nam, dù phải đối đầu với thế lực bạo tàn nhưng vẫn quyết tâm chiến đấu kiên cường để bảo vệ hòa bình, tự do và sự sống.

Tranh cổ động “Tự do và hòa bình” cho nhân dân Việt Nam (Hungari)

Bên cạnh đó, cũng có nhiều tác phẩm đã phản ánh những góc nhìn, cảm nhận của nhân dân các nước trên thế giới về đất nước, con người và văn hóa của Việt Nam đã tạo nên những sản phẩm văn hoá, những tác phẩm nghệ thuật có giá trị tiêu biểu.

Trong sưu tập có 27 bức tranh do các em thiếu nhi vẽ, đặc biệt là những bức tranh của các em thiếu nhi Pháp vẽ để gửi tặng thiếu nhi Việt Nam với những nét vẽ còn ngây thơ, nguệch ngoạc nhưng nó chứa đựng rất nhiều tình cảm và mong muốn các bạn thiếu nhi Việt Nam luôn luôn có cuộc sống tốt đẹp, được học hành, được vui chơi. Tiêu biểu là bức tranh vẽ hai em nhỏ, một trai và một gái đang nhảy múa, ngay bên cạnh là dòng chữ “Joyeur Noe’l” tạm dịch là “Chúc mừng Nôen”, phía trên đầu bức tranh là dòng chữ tiếng Pháp nội dung: “hy vọng chiến tranh sẽ kết thúc nhanh chóng và những điều may mắn sẽ đến với các bạn nhỏ Việt Nam”, phía dưới bức tranh là tên tuổi và địa chỉ của người vẽ tranh. Hay bức tranh được vẽ bằng chì màu, với những nét vẽ nguệch ngoạc và rất trẻ con thể hiện hình ảnh một em gái nhỏ đang vui đùa trước ngôi nhà thân yêu của mình, trên nóc nhà là hình ảnh ống khói đang toả khói. Phía dưới tranh là những dòng chữ với nội dung mong muốn hoà bình sẽ đến với trẻ em Việt Nam và những người bạn nhỏ Pháp sẽ luôn ở cạnh bên để giúp đỡ thiếu nhi Việt Nam. Ngoài ra còn có bức tranh được các em nhỏ vẽ với gam màu chủ đạo là xanh và nâu, đặc tả một hình ảnh thật quen thuộc của nông thôn Việt Nam đó là hình ảnh người nông dân và con trâu đang cày trên đồng ruộng, những hàng cây toả bóng mát, thấp thoáng sau rặng cây là những mái nhà ngói đỏ, mặt trời nhô cao toả ánh nắng, toát lên một khung cảnh thanh bình và mong muốn một cuộc sống hoà bình trên đất nước Việt Nam.

Nhiều tranh họa sĩ sử dụng mảng màu mạnh, những biểu tượng, những câu chữ ngắn gọn, xúc tích, gây được ấn tượng, cảm xúc đến người xem và tiên đoán cuộc kháng chiến chống Mỹ của chúng ta nhất định thắng. Như tranh cổ động “*Việt Nam nhất định thắng*” của Ủy ban phát động 3 châu (châu Á, châu Âu, châu Mỹ La Tinh) tại Cu Ba ủng hộ Việt Nam chống Mỹ xâm lược. Trong tranh tác giả thể hiện hình ảnh một chiếc máy bay của Mỹ bị quân và dân Việt Nam bắn rơi xuống biển, chiếc máy bay chỉ còn lại đuôi và những cột khói đen dày đặc bay lên trời và những dòng chữ tiếng Việt, tiếng Nhật, tiếng Anh với nội dung “*Việt Nam nhất định thắng*”. Tranh cổ động “*Đây là kết cục của bất kỳ kẻ xâm lược nào ở Việt Nam*” của tác giả: Resuôtnhikôp - Liên Xô (cũ). Tác giả thể hiện với ba gam màu mạnh là cam, đen và nâu, nổi bật là hình ảnh chiếc máy bay màu đen đầu cắm xuống đất chỉ còn phần đuôi máy bay nhô lên khỏi mặt đất, trên phần đuôi có chữ *US* và có treo một chiếc mũ sắt, phía sau là hình ảnh một chiếc máy bay đang bốc khói đen đầu lao xuống đất trên nền màu cam rực.

Có rất nhiều bức tranh bằng chữ lớn hoặc kết hợp giữa chữ và ảnh ghép - một phong cách khá xa lạ với tranh tuyên truyền - cổ động Việt Nam, hàm chứa nhiều thông tin, nhấn gửi nhiều thông điệp, gây ấn tượng mạnh đối với người xem và rõ ràng có tác dụng giáo dục, cổ động, tuyên truyền rất lớn về cuộc chiến tranh bảo vệ Tổ quốc của dân tộc Việt Nam chống đế quốc Mỹ như: tranh cổ động “*Hãy chấm dứt cuộc xâm lược của Mỹ ở Việt Nam. Việt Nam chúng tôi luôn bên cạnh các đồng chí*” của họa sỹ Rxurianhikov Liên Xô được phát hành năm 1968 để ủng hộ Việt Nam chống Mỹ xâm lược. Tác giả sử

dụng những gam màu chủ đạo đen, đỏ, xanh thể hiện hình ảnh một thanh niên tay nắm chặt ngọn đuốc, trên phần ngọn đuốc có những dòng chữ tiếng Nga có nội dung “Quân đội Mỹ hãy rút khỏi Việt Nam”, khuôn mặt người thanh niên lộ rõ sự cương nghị và quả cảm, phía sau là dòng chữ tiếng Anh có nội dung “Hãy chấm dứt cuộc xâm lược của Mỹ ở Việt Nam”, cạnh đó là hình ảnh một người phụ nữ một tay nắm chặt, một tay cầm chắc súng, nét mặt lộ rõ sự quyết tâm chiến đấu chống lại kẻ thù, bên hình ảnh chiếc máy bay Mỹ bị bắn cháy với cột khói đen ngòm. Tiếp theo là hình ảnh một thanh niên trên tay cầm những tờ báo nổi tiếng của thế giới như Pravda, L’humanité, Trybuna Ludu...đưa tin về cuộc chiến tranh vệ quốc của nhân dân Việt Nam và sự căm phẫn của nhân dân yêu chuộng hoà bình trên thế giới đối với đế quốc Mỹ xâm lược.

Đặc biệt trong sưu tập có nhóm tranh châm biếm của hoạ sỹ Đan Mạch - Unerlyf Bidstrup, châm biếm chính sách xâm lược và những thất bại của đế quốc Mỹ ở Việt Nam. Thông qua những nét vẽ đơn giản nhưng chứa đựng rất nhiều điều, ông đã cho người xem thấy được sự thất bại nặng nề của đế quốc Mỹ trong cuộc chiến tranh ở Việt Nam. Đồng thời thông qua những bức tranh biếm họa của mình tác giả muốn bày tỏ quan điểm lên án, tố cáo cuộc chiến tranh phi nghĩa, tàn bạo của chính phủ Mỹ trong cuộc chiến tranh Việt Nam cũng như tình cảm, sự chia sẻ ủng hộ của mình đối với nhân dân Việt Nam. Những bức tranh được tác giả vẽ từ năm 1971 đến 1974, mỗi một bức tranh đều gắn với những sự kiện của cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước của nhân dân Việt Nam. Chẳng hạn bức tranh được tác giả vẽ năm 1971 (khi mà cục diện chiến trường giữa ta và quân đội Mỹ có những thay đổi), miêu tả hình ảnh ba tên lính trong tư thế ngồi ủ rũ, chán trường (một tên ngồi bó gối ôm lấy đầu vẻ sợ hãi, một tên bị thương đầu quấn băng, một tên ngồi dáng vẻ bất cần, chán chường, chân duỗi thẳng, đầu đội mũ sắt nhưng quai mũ thì lỏng lẻo) tất cả chúng đều rất thờ ơ trước sự phẫn nộ, tức tối của chỉ huy. Thông qua những nét vẽ của tác giả chúng ta cũng thấy được rằng sự mệt mỏi, chán trường đôi khi có cả sự thất vọng của những tên lính Mỹ khi mà chúng phải chạy theo những ảo tưởng mà bọn tướng của chúng đã vẽ ra.

Tranh châm biếm “*Người Mỹ nói hoà bình*”, dưới bút pháp biếm họa tinh tế, cô đọng và hư cấu, tác giả đã lột tả về sự trá trở, nham hiểm của đế quốc Mỹ. Trong bức tranh này tác giả dùng hình tượng những *con chim bồ câu* (biểu tượng của hoà bình) bay ra từ miệng của Tổng thống Mỹ Nixon đã biến thành *những trái bom với sức công phá lớn rơi xuống vùng đất nhỏ bé - Việt Nam*. Hoặc để lột tả hành động lật lọng của chính phủ Mỹ, tác giả dùng hình ảnh bàn tay người Mỹ tuy cầm văn bản Hiệp định Paris lập lại hoà bình ở Việt Nam nhưng mặt khác chính bàn tay đó lại đang tiếp tục châm ngọn lửa chiến tranh giết hại, đốt phá làng quê Việt Nam khiến cho nhân dân Việt Nam rơi vào cảnh nhà tan, cửa nát, chết chóc, ly tan. Đó là tranh châm biếm “*Nam Việt Nam bị đốt phá*” được tác giả vẽ năm 1974. Cũng bằng bút pháp trên tác giả đã miêu tả sự hiếu chiến và những cố gắng điên cuồng của giới quân sự chóp bu Mỹ hòng vực dậy tinh thần cho binh lính Mỹ trước thất bại thảm hại ở Việt Nam thông qua hình ảnh một viên tướng Mỹ đang hung hăng giơ nắm đấm hô hào binh lính. Ngoài ra còn có bức tranh châm biếm “*Ngôi nhà từ Việt Nam*” được tác giả vẽ năm 1973, với nét vẽ châm biếm tác giả đã thể hiện hình tượng chú Sam (đế quốc Mỹ) thân hình gầy gò, ốm yếu đang chống 2 chiếc nạng tạo thành biểu tượng

của đồng đô la Mỹ trong một vòng tròn xoay. Nội dung giá trị và ý nghĩa của bức tranh cho thấy chú Sam đang ngày càng kiệt quệ, già cỗi, phờ phạc trong vòng quay tham vọng bá chủ và những mưu đồ đen tối.

Có thể nói, sưu tập tranh tuyên truyền - cổ động thế giới ủng hộ Việt Nam kháng chiến chống đế quốc Mỹ xâm lược với nhiều cách tiếp cận và thể hiện khác nhau, đã tạo nên những nét đặc trưng riêng của loại hình nghệ thuật này. Chúng như những hồi trống, cổ vũ lớp lớp thế hệ người Việt Nam vượt mọi khó khăn gian khổ để giành lấy độc lập, tự do. Đây là một sưu tập hiện vật quý, có ý nghĩa giáo dục truyền thống với thế hệ trẻ hôm nay và nó cũng là một di sản văn hóa rất cần chúng ta gìn giữ và phát huy giá trị.

COLLECTION OF POSTERS SHOWING THE WORLD'S SUPPORT TO VIETNAMESE RESISTANCE TO THE AMERICAN AGGRESSORS

Trịnh Thị Hồng Thanh

The article refers to a collection of posters which being stored in Vietnam National Museum of History. The collection contains 117 paintings from 18 countries including France, England, Finland, Denmark, Soviet Union, USA, and so on. The painters, albeit from different countries and ages, all showed the same aim of loving peace and protesting war. The paintings, in the Vietnam War time, played an important role to encourage the Vietnamese youth in overcoming every hardship to gain freedom and independence. According to the author, the collection is very precious because of its educational meaning and it should be therefore considered as national properties needed to preserve and uphold.